

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

**Αξιολογώντας τη Διαφάνεια και τη Λογοδοσία
των Ελληνικών Μη-Κυβερνητικών
Περιβαλλοντικών Οργανώσεων: μια πρώτη
προσέγγιση βάσει το Global Accountability
Framework**

Dr. Ιωσήφ Μποτετζάγιας, Επίκουρος Καθηγητής

Τμήμα Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Λόφος Πανεπιστημίου, 81100 Μυτιλήνη

Τηλ./Φαξ: 22510 36294

e-mail: iosif@aegean.gr

Κείμενο Εργασίας

Μυτιλήνη, Ιανουάριος 2011

Το παρόν κείμενο εργασίας διατίθεται ελεύθερα προς ενημέρωση κάθε ενδιαφερομένου. Σε περίπτωση, όμως, που επιθυμείτε να τα χρησιμοποιήσετε καθ' οιονδήποτε τρόπο για δημοσίευση (ακαδημαϊκή ή μη), επιστημονική αναφορά, εργασία, άρθρο κ.ο.κ. θα παρακαλούσα να επικοινωνήσετε προηγουμένως μαζί μου για την σχετική άδεια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η **Επανάσταση της Λογοδοσίας** ήρθε για να μείνει. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) θα παραμείνουν ενεργές στην παγκόσμια διακυβέρνηση, ισχυριζόμενες ότι εκφράζουν παγκόσμιες αξίες και συμφέροντα, αλλά υπάρχει η ανάγκη να αναπτυχθεί ένα πλαίσιο λογοδοσίας και αντιπροσωπευτικότητας το οποίο να απαιτεί από τις ΜΚΟ και τα δίκτυά τους παρόμοια κριτήρια με εκείνα που ζητούν οι ίδιες από τους άλλους. Τουλάχιστον, η συμμετοχή τους στην παγκόσμια διακυβέρνηση πρέπει να τους επιτραπεί με αντάλλαγμα τη λογοδοσία τους ως προς ένα ελάχιστο σύστημα κριτηρίων σχετικών με την ακεραιότητα, την τεχνογνωσία και την απόδοση της ΜΚΟ. Το πώς ακριβώς θα μπορούσαν να κληθούν να λογοδοτήσουν ως προς αυτά τα κριτήρια είναι ένα άλλο θέμα (Wade 2009:44).

Η έρευνα «Αξιολόγηση Διαφάνειας & Λογοδοσίας» η οποία εκπονείται από το Εργαστήριο Επιχειρησιακής Περιβαλλοντικής Πολιτικής & Διαχείρισης του Τμήματος Περιβάλλοντος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, επιχειρεί να κατασκευάσει αυτό το «ελάχιστο σύστημα κριτηρίων» για τις **περιβαλλοντικές ΜΚΟ**, χρησιμοποιώντας ως μελέτη περίπτωσης τις **Ελληνικές περιβαλλοντικές ΜΚΟ**. Το πρόγραμμα αυτό έχει τόσο πρακτικό όσο και θεωρητικό ενδιαφέρον.

Από πρακτικής άποψης, συμμετέχοντας στο πρόγραμμα οι Ελληνικές Μη-Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις (ΜΚ-ΠΟ) μπορούν να εντοπίσουν εκείνους τους τομείς της λειτουργίας και της οργάνωσής τους στους οποίους παρουσιάζονται προβλήματα διαφάνειας, λογοδοσίας, συμμετοχής και απόκρισης. Βελτιώνοντας αυτές τις ελλείψεις οι ΜΚ-ΠΟ θα αυξήσουν τη νομιμοποίηση και την αξιοπιστία τους, θα βελτιώσουν τις οργανωτικές και λειτουργικές τους δομές και θα εξασφαλίσουν μεγαλύτερα επίπεδα συνεργασίας και συνέργειας με τους διάφορους κοινωνικούς εταίρους τους.

Το θεωρητικό ενδιαφέρον του προγράμματος έγκειται στο να μπορέσουμε, μέσα από την έρευνα και σε συνεργασία με τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις, να

δημιουργήσουμε ένα εργαλείο λογοδοσίας το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο και θα λαμβάνει υπ' όψιν του τις ιδιαιτερότητες της λειτουργίας και τις ειδικές απαιτήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι περιβαλλοντικές Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις. Το «εργαλείο ανάλυσης» το οποίο είναι επί του παρόντος διαθέσιμο, το Global Accountability Framework –και το οποίο χρησιμοποιούμε σε πρώτη φάση– έχει σχεδιαστεί *γενικά* για μη-κυβερνητικές οργανώσεις και δεν είναι δυνατόν να είναι ευαίσθητο στις ιδιαιτερότητες της κάθε «οικογένειας» οργανώσεων (π.χ. περιβαλλοντικές, αναπτυξιακές, προστασίας δικαιωμάτων κ.ο.κ.). Αυτό είναι ένα προφανές και σοβαρό μειονέκτημα καθώς διαφορετικές κατηγορίες ΜΚΟ χρειάζονται διαφορετικά πλαίσια λογοδοσίας (Slim 2002:12). Συνεπώς είναι απαραίτητη η κατασκευή ενός νέου, στοχευμένου εργαλείο το οποία θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις για διαφάνεια και λογοδοσία των **περιβαλλοντικών ΜΚΟ**.

Πώς όμως (θα μπορούσε να) ορίζεται η ‘διαφάνεια’ και η ‘λογοδοσία’ στην περίπτωση των περιβαλλοντικών οργανώσεων;

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΜΚ-ΠΟ

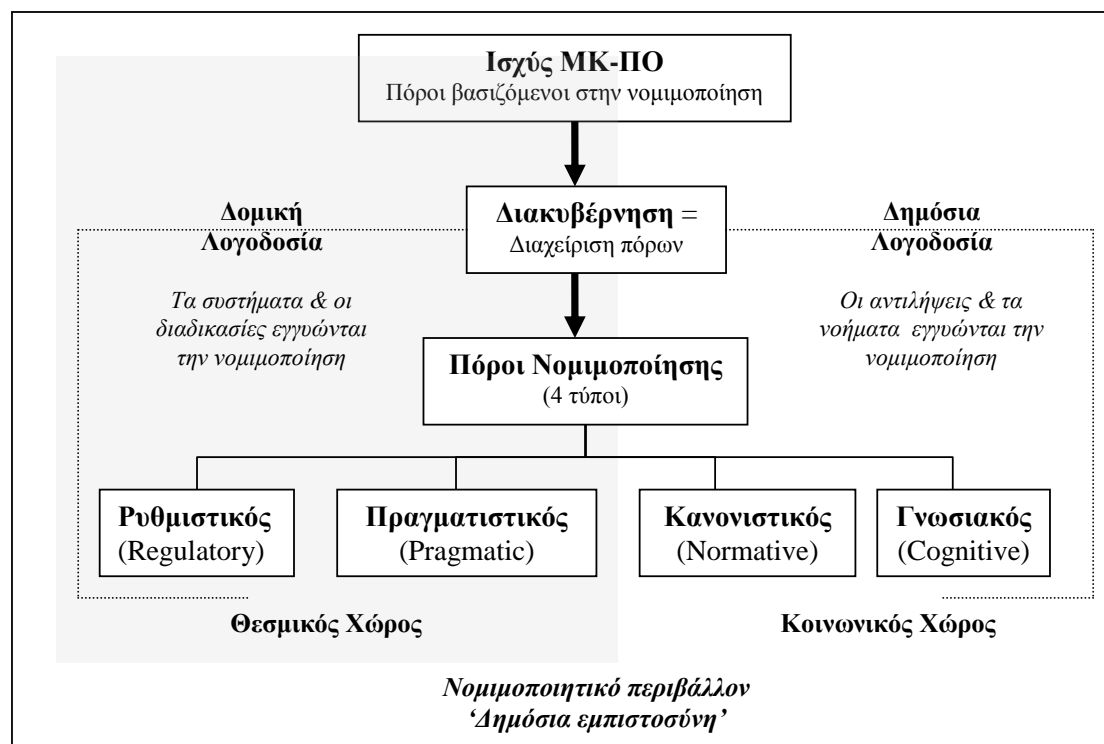
Σύμφωνα με τον ‘Οδηγό για το περιβάλλον: οργάνωση και λειτουργία περιβαλλοντικών οργανώσεων’ που εξέδωσε πρόσφατα το WWF Ελλάς, μια οργάνωση η οποία έχει ασχοληθεί και προβληματιστεί σοβαρά για θέματα διαφάνειας και λογοδοσίας, ‘ως λογοδοσία μπορεί να ορισθεί η υποχρέωση ενός ατόμου ή φορέα να δίνει λόγο για τις πράξεις του σε ένα σύνολο νομιμοποιημένων ενδιαφερόμενων μερών’ (Συρακούλης κ.α. 2009:65). Και συνεχίζει ο οδηγός: ‘Μια οργάνωση διασφαλίζει τη διαφάνεια στη λειτουργία της δημοσιοποιώντας το έργο της, τις πηγές χρηματοδότησης και τον τρόπο με τον οποίο δαπάνησε τους πόρους της, σε τακτά χρονικά διαστήματα [...]. Όλα τα παραπάνω συνεισφέρουν στην πιστοποίηση της ορθής και διαφανούς διαχείρισης των οικονομικών πόρων της οργάνωσης.’ (ο.π.65-66).

Αυτή η προσέγγιση, η οποία στηρίζεται στη λογική της χρηστής οικονομικής διαχείρισης, είναι κατάλληλη όταν επικεντρωνόμαστε στη διαχείριση συγκεκριμένων προγραμμάτων. Αλλά, ακριβώς λόγω της έμφασής του στην

οικονομική/διαχειριστική διάσταση, αυτός ο ορισμός είναι περιοριστικός εφόσον επιθυμούμε να λάβουμε υπ' όψιν μας και την κοινωνιολογική διάσταση. Σύμφωνα με την τελευταία, η 'λογοδοσία' δεν είναι απλώς ένας 'απολογισμός' καθώς η ουσία της **συνδέεται** με μια άλλη πολύ σημαντική έννοια, αυτήν της «**νομιμοποίησης**» (**legitimacy**): σύμφωνα με τον πλέον ευρύ ορισμό, 'νομιμοποίηση είναι η γενικευμένη αντίληψη ή υπόθεση ότι οι πράξεις μιας οντότητας είναι επιθυμητές, ορθές ή κατάλληλες εντός του κοινωνικά κατασκευασμένου συστήματος προτύπων, αξιών, πεποιθήσεων και εννοιών' (Suchman 1995:574), και είναι προφανές ότι η νομιμοποίηση μιας οντότητας στηρίζεται στην εμπιστοσύνη του κοινού ως προς αυτήν.

Πώς ακριβώς συνδέονται αυτές οι δύο έννοιες, της 'νομιμοποίησης' και της 'λογοδοσίας'; Σύμφωνα με τον Jepson, 'λογοδοσία' είναι 'μια διαδικασία διαχείρισης και ανάπτυξης της νομιμοποίησης ενώ η διάρθρωση και η επίβλεψη αυτών των διαδικασιών (το καθεστώς λογοδοσίας) πρέπει να αποτελεί βασική λειτουργία της διακυβέρνησης μιας ΜΚ-ΠΟ' (Jepson 2005:519). Αυτή η σχέση σχηματίζεται στο παρακάτω γράφημα Όπως γίνεται φανερό από αυτό, η ισχύς μιας ΜΚ-ΠΟ εξαρτάται από την επιτυχή διαχείριση τεσσάρων νομιμοποιητικών πόρων, και για να επιτύχει αυτή η διαχείριση είναι απαραίτητο να υπάρχει λογοδοσία.

Γράφημα 1: Σχέση λογοδοσίας, νομιμοποίησης και ισχύος μιας ΜΚ-ΠΟ (πηγή: Jepson 2005:520)

Στο παραπάνω σχήμα, οι πόροι νομιμοποίησης μιας ΜΚ-ΠΟ εδράζονται τόσο στον ‘θεσμικό’ όσο και στον ‘κοινωνικό’ χώρο¹. Για τον μεν πρώτο, οι συγκεκριμένοι πόροι καλούνται ‘ρυθμιστικός’ (regulatory) και ‘πραγματιστικός’ (pragmatic). Για τον δε δεύτερο, ‘κανονιστικός’ (normative) και ‘γνωσιακός’ (cognitive) πόροι.

Οι δύο πρώτοι πόροι σχετίζονται με την λειτουργία μιας ΜΚ-ΠΟ σε **θεσμικό επίπεδο**. Ο ‘**ρυθμιστικός**’ πόρος, ‘καλύπτει πράγματα όπως η νομιμοποίηση που κερδίζει μια ΜΚ-ΠΟ με το να συμμορφώνεται με τον νόμο και τις απαιτήσεις των επίσημων φορέων που ρυθμίζουν τον συγκεκριμένο τομέα, με το να υποστηρίζει την εφαρμογή συνθηκών ή επίσημων στρατηγικών (π.χ. τη Σύμβαση για την Βιοποικιλότητα), και με το να υιοθετεί τις επαγγελματικές και λειτουργικές νόρμες των κύριων θεσμών’ (ο.π. 520). Η ‘**πραγματιστική**’ νομιμοποίηση προκύπτει από τους ωφελιμιστικούς υπολογισμούς των οργανισμών με τους οποίους αλληλεπιδρά άμεσα μια ΜΚ-ΠΟ: ‘αν μια ΜΚ-ΠΟ παρέχει σε ισχυρούς δρώντες, όπως μία κρατική

¹ Το άθροισμα των οποίων αποτελεί το ‘δημόσιο’ χώρο

υπηρεσία, μία εταιρία ή ένα δωρητή, κάτι αξίας², τότε θα νομιμοποιείται στα μάτια τους' (ο.π.).

Οι δύο άλλοι 'πόροι' προσπαθούν να περιγράψουν την **κοινωνική** αναγνώριση και υποστήριξη των ΜΚ-ΠΟ. Σε αυτό το πνεύμα, η '**κανονιστική**' νομιμοποίηση περιγράφει την αποδοχή που απολαμβάνουν οι ΜΚΟ στο βαθμό που 'είναι ανεξάρτητες από το κράτος, εργάζονται προς όφελος τρίτων (π.χ. τα είδη, το περιβάλλον, τις μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες), εργάζονται για το κοινό καλό παρά προς ίδιον όφελος καθώς και την τοποθέτηση μιας ΜΚΟ σε έναν τομέα τον οποίο η κοινωνία έχει φτάσει να θεωρεί ως σημαντικό και αξιόλογο' (ο.π.519). Ο τελευταίος πόρος, η '**γνωσιακή**' νομιμοποίηση, παρότι έχει μεγάλη συνάφεια με την '**κανονιστική**' διαφέρει εννοιολογικά και λειτουργικά καθώς 'περιλαμβάνει τα διανοητικά μοντέλα και χάρτες των ΜΚ-ΠΟ και των μεμονωμένων περιβαλλοντιστών, όπως η πίστη ότι αποτελούν συλλογικότητες ατόμων που επιδεικνύουν ανιδιοτελή και γενναία αφοσίωση σε έναν καλό και ηθικό σκοπό' (ο.π.).

Εφόσον, λοιπόν, **ορθή λογοδοσία είναι η επιτυχής διαχείριση όλων των παραπάνω νομιμοποιητικών πόρων**, είναι (κοινωνιολογικά) περιοριστική είναι η 'συνήθης' άποψη που βλέπει τη λογοδοσία ως απλώς το να λες στον κόσμο τι έχεις κάνει ή να φροντίζεις να είναι τα οικονομικά σου εν τάξει και άμεσα ελέγξιμα³. Είναι, μάλλον, η εμπλοκή των συμμετόχων (stakeholders) και η «λογοδοσία προς την κοινωνία» που (πρέπει να) αποτελούν τους τομείς έμφασης οποιουδήποτε μηχανισμού λογοδοσίας.

Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους, στην παρούσα πρώτη φάση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το πρότυπο του Global Accountability Framework (GAF), το οποίο αναπτύχθηκε από το One World Trust, μια διεθνή οργάνωση με έδρα το Η.Β. η οποία ασχολείται εδώ και 60 χρόνια με θέματα λογοδοσίας και διαφάνειας. Το GAF τονίζει

² Π.χ. (και μεταξύ άλλων) εμπειρογνομosύνη, δίκτυα πολιτικής πίεσης (lobbying), βελτίωση κοινωνικού προφίλ (brand-alignment)

³ Δες π.χ. έναν δεύτερο οδηγό της WWF Ελλάς (Θεοδωρόπουλος κ.α. 2009) όπου γίνεται σαφώς εκτενέστερη αναφορά για την ανάγκη διαφάνειας και λογοδοσίας από ότι στον πρώτο οδηγό που αναφέρθηκε. Παρότι σε αυτό κείμενο γίνονται αναφορές στη σημασία για ευρύτερη λογοδοσία, πιθανόν και λόγω του «οικονομικού προσανατολισμού» του οι ορισμοί και οι κατευθύνσεις που προτείνονται παραμένουν 'στενές'/ 'οικονομιστικές':

«[...] με τον όρο λογοδοσία εννοούμε τον τρόπο και τα μέσα με τα οποία οι ΜΚΟ αναφέρονται σε μια αναγνωρισμένη αρχή ή/και στα μέλη τους και καθίστανται υπεύθυνες για τη δράση τους. [...] Μια ΜΚΟ που λογοδοτεί με διαφάνεια είναι πάντα έτοιμη και ανοιχτή να διαθέσει προς ενδελεχή έλεγχο επιχειρησιακά και οικονομικά δεδομένα και να τα παρουσιάσει με τρόπο που να είναι κατανοητός από όλους' (σ.147).

τη σημασία της **συμμετοχής** των ‘νομιμοποιημένων ενδιαφερόμενων μερών/συμμετόχων’ (stakeholders) στις διαδικασίες διακυβέρνησης μιας οργάνωσης και όχι την απλή **ενημέρωσή** τους. Αυτό προκύπτει ξεκάθαρα από τους ορισμούς των εννοιών που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της λογοδοσίας μιας οργάνωσης.

Συγκεκριμένα⁴:

Λογοδοσία [accountability]: Οι διαδικασίες διαμέσου των οποίων μία οργάνωση δεσμεύεται να ανταποκρίνεται και να σταθμίζει τις ανάγκες των συμμετόχων [stakeholders] στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στις δραστηριότητές της, και να είναι συνεπής ως προς αυτή της τη δέσμευση

Συμμέτοχοι [stakeholders]: Τα άτομα και οι ομάδες τα οποία μπορούν να επηρεαστούν ή επηρεάζονται από τις πολιτικές ή/και τις δράσεις της οργάνωσης. *[Στα πλαίσια του συγκεκριμένου ορισμού δεν συμπεριλαμβάνονται όλα τα άτομα ή/και ομάδες τα οποία τυχόν έχουν γνώση, ενδιαφέρον ή άποψη για την οργάνωση]*. Οι συμμετοχοί χωρίζονται σε **εσωτερικούς [internal]** και **εξωτερικούς [external]** ως προς την οργάνωση. *Εσωτερικοί συμμετοχοί* θεωρούνται: τα μέλη; οι εργαζόμενοι; τα μέλη της διοίκησης/διαχειριστές. *Εξωτερικοί συμμετοχοί* θεωρούνται: οι δωρητές/χορηγοί; οι υποστηρικτές; οι άμεσα ωφελούμενες ομάδες του πληθυσμού; άλλες επηρεαζόμενες ομάδες ή άτομα; οι συνεργάτες; η κυβέρνηση και οι σχετικοί κρατικοί φορείς; οι άλλες συναφείς οργανώσεις.

Διαφάνεια [transparency]: Η παροχή προσπελάσιμης και επίκαιρης πληροφόρησης στους συμμετόχους και το άνοιγμα των διεργασιών, δομών και διαδικασιών της οργάνωσης στην αξιολόγηση τους από τους συμμετόχους.

Συμμετοχή [participation]: Η διαδικασία διαμέσου της οποίας μία οργάνωση δίνει τη δυνατότητα σε βασικούς συμμετόχους να παίζουν έναν ενεργό ρόλο στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στις δραστηριότητες οι οποίες τους επηρεάζουν.

Αξιολόγηση [evaluation]: Οι διαδικασίες διαμέσου των οποίων μία οργάνωση, με την εμπλοκή βασικών συμμετόχων, παρακολουθεί και αξιολογεί την πρόοδο και τα αποτελέσματα τα οποία επιτυγχάνει στη βάση των στόχων και των επιδιώξεών της; ενσωματώνει, σε συνεχή βάση, τα μαθήματα της προηγούμενης διαδικασίας στην οργάνωση; και αναφέρει τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας.

⁴ Για τους ορισμούς και εν γένει για το GAF δεξ: http://www.oneworldtrust.org/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=210&tmpl=component&format=raw&Itemid=55

Μηχανισμοί απόκρισης παραπόνων [Complaint and response mechanisms]: Οι μηχανισμοί διαμέσου των οποίων μία οργάνωση επιτρέπει στους συμμετόχους να διατυπώσουν παράπονα/διαμαρτυρίες σχετικά με τις αποφάσεις και τις δράσεις της και διαμέσου των οποίων εξασφαλίζεται ότι αυτά τα παράπονα/διαμαρτυρίες θα αξιολογηθούν και θα διαχειριστούν καταλλήλως.

Η ΕΡΕΥΝΑ

Στα τέλη Ιανουαρίου 2010 εστάλη σε διάφορες Ελληνικές ΜΚ-ΠΟ ένα προσχέδιο της «Έκθεσης Διαφάνειας & Λογοδοσίας», το οποίο ετοιμάστηκε στα πλαίσια του εργαστηρίου μας και στηρίχθηκε στο Global Accountability Framework. Μεταξύ αυτών των οργανώσεων συμπεριλαμβάνονταν ορισμένες από τις σημαντικότερες και πλέον αναγνωρίσιμες Ελληνικές ΜΚ-ΠΟ όπως,

1. Ορνιθολογική Εταιρία
2. Αρκτούρος
3. Ελληνική Εταιρία Προστασία της Φύσης και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
4. WWF Ελλάς
5. Greenpeace Ελλάς
6. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης
7. Δίκτυο ΜΕΣΣΟΓΕΙΟΣ S.O.S.
8. MOM
9. Σύλλογος Προστασίας της Θαλάσσιας Χελώνας
10. ΚΑΛΛΙΣΤΩ

Σε αυτό το προσχέδιο υπήρχε μια αξιολόγηση της κάθε οργάνωσης βάσει των στοιχείων τα οποία ήταν διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της τον Ιανουάριο 2010. Από τις οργανώσεις ζητήθηκε να μελετήσουν την αξιολόγηση και (α) σε περίπτωση που διαφωνούν να μας παραπέμψουν στην αντίστοιχη διεύθυνση εντός της ιστοσελίδας τους ή (β) σε περίπτωση που η πληροφορία υπήρχε αλλά δεν ήταν διαθέσιμη on-line να μας ενημερώσουν σχετικά. Στα μέσα Μαρτίου 2010, στάλθηκε email υπενθύμισης, ορίζοντας ως καταληκτική ημερομηνία της πρώτης φάσης της έρευνας την 30^η Μαρτίου 2010. Από τις προαναφερθείσες οργανώσεις, ανταποκρίθηκαν η

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ S.O.S. και το WWF Ελλάς⁵. Σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των οργανώσεων, οι αρχικές μας αξιολογήσεις για τις δύο αυτές οργανώσεις τροποποιήθηκαν, και παρουσιάζονται εδώ στην τελική τους μορφή: για τις υπόλοιπες οργανώσεις παρουσιάζονται τα αποτελέσματα βάσει της δικής μας αξιολόγησης.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι οργανώσεις αξιολογήθηκαν ως προς πέντε θεματικές-κλίμακες του προσχεδίου:

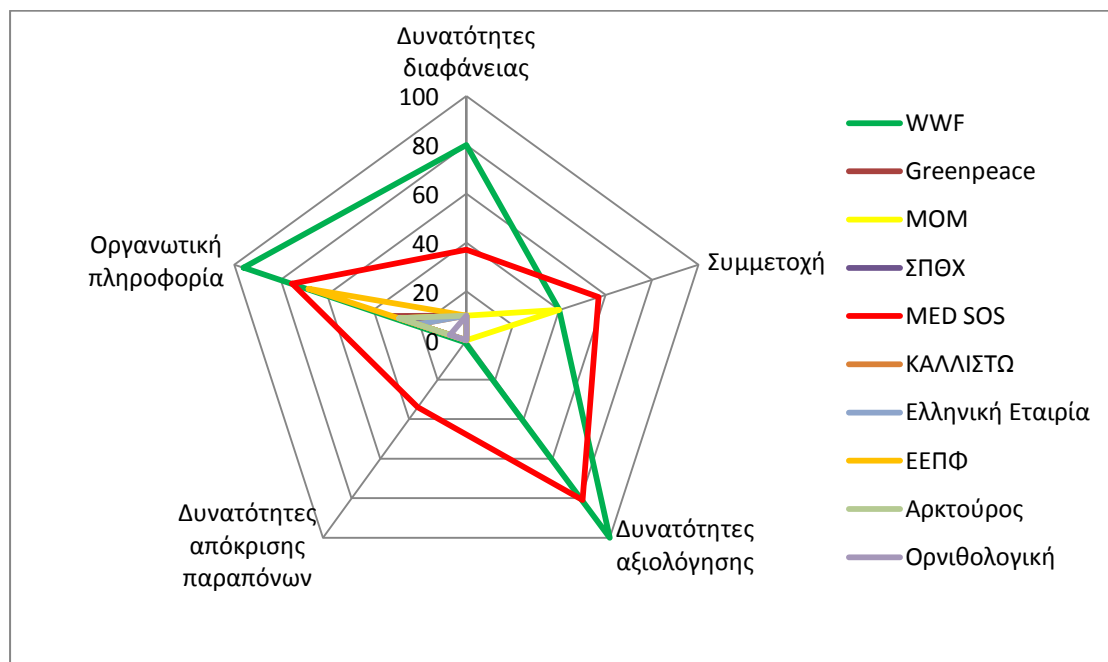
- 1. Δυνατότητες Διαφάνειας:** περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικά με τη διάχυση και την κοινοποίηση πληροφοριών για τις δράσεις της οργάνωσης στους συμμετόχους. Είναι προφανές ότι μόνο εφόσον ένας οργανισμός κοινοποιεί πληροφορίες για τη λειτουργία μπορεί να κληθεί να λογοδοτήσει για το κατά πόσον ανταποκρίθηκε στους στόχους και την αποστολή του.
- 2. Συμμετοχή:** περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικά με την εμπλοκή των εσωτερικών (μελών) και εξωτερικών (κοινωνικές ομάδες/πολίτες) συμμετόχων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων εντός της οργάνωσης. Ελέγχεται σε ποιο βαθμό η εμπλοκή των συμμετόχων μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές εντός της οργάνωσης.
- 3. Δυνατότητες αξιολόγησης:** περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικά με τους μηχανισμούς που τυχόν έχει η οργάνωση για την παρακολούθηση και αξιολόγηση, σε συνεργασία με βασικούς συμμετόχους, της προόδου προς την επίτευξη των στόχων της. Ελέγχεται σε ποιο βαθμό η οργάνωση μαθαίνει από, και λογοδοτεί για, τις δράσεις της.
- 4. Δυνατότητες απόκρισης παραπόνων:** περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικά με τους μηχανισμούς που τυχόν έχει η οργάνωση για την αντιμετώπιση παραπόνων αναφορικά με τη δράση της από εσωτερικούς (μέλη/εργαζόμενοι) και εξωτερικών (κοινωνικές ομάδες/πολίτες) συμμετόχους. Είναι το ύστατο μέτρο εξασφάλισης της λογοδοσίας – και αναμένεται ότι οι τρεις προηγούμενοι μηχανισμοί, εφόσον λειτουργούν ορθά-θα καταστούν την προσφυγή στο συγκεκριμένο μηχανισμό εξαιρετικά σπάνια.

⁵ Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κ.κ. Αννυ Μητροπούλου (Μεσόγειος SOS), Θεοδότα Νάντσου και Κωνσταντίνο Λιαρικό (WWF Ελλάς) για τη συνεργασία τους, τα σχόλια και την εν γένει βοήθειά τους.

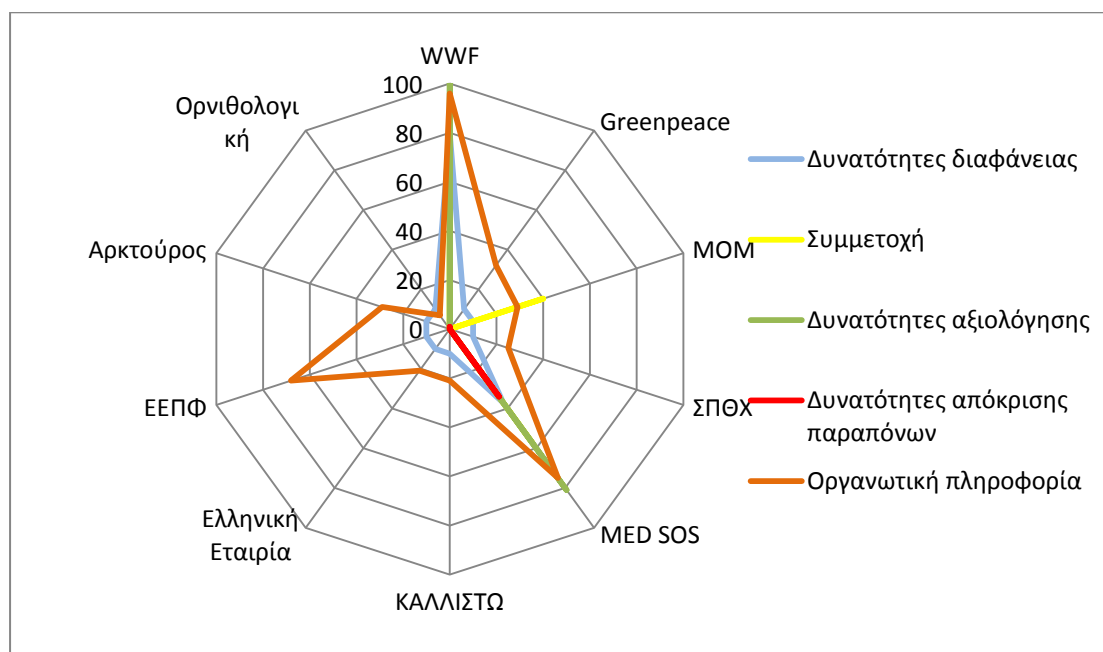
5. **Οργανωτική πληροφορία:** περιλαμβάνονται ερωτήσεις σχετικά με τον αριθμό μελών, εργαζομένων, οικονομικούς πόρους, προγράμματα κ.ο.κ. της οργάνωσης. ΔΕΝ πρόκειται για κατηγορία λογοδοσίας αλλά έχει ως στόχο τη συλλογή στοιχείων για την οργάνωση. Βέβαια, είναι προφανές ότι οργανώσεις οι οποίες βαθμολογούνται χαμηλά στη συγκεκριμένη κλίμακα δεν μπορούν και να πληρούν επαρκώς τις απαιτήσεις της πρώτης κατηγορίας λογοδοσίας, των «Δυνατοτήτων Διαφάνειας».

Στη βάση των πληροφοριών οι οποίες ήταν διαθέσιμες στις ιστοσελίδες των οργανώσεων τον Ιανουάριο 2010 και μετά από προσωπική επαφή (WWF & Μεσόγειος SOS), προέκυψε η παρακάτω αξιολόγηση:

Γράφημα 2α: Παράθεση των οργανώσεων ανά θεματική κλίμακα (άριστα = 100)

Γράφημα 2β: Παράθεση των οργανώσεων ανά θεματική κλίμακα (άριστα = 100)

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω διαγράμματα, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των οργανώσεων. Το WWF Ελλάς και το Δίκτυο ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS εμφανίζονται ως οι οργανώσεις με τις καλύτερες επιδόσεις. Αυτό οφείλεται αφενός στο ότι η συνεργασία με τις δύο οργανώσεις μας έδωσε την ευκαιρία να κάνουμε μια πιστή αποτύπωση των ισχυουσών πρακτικών και αφετέρου στο ότι το WWF Ελλάς έχει διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του Αναφορά σχετικά με την «Εφαρμογή Αρχών Διαφάνειας και Λογοδοσίας» της οργάνωσής⁶. Στον αντίποδα, τις χαμηλότερες επιδόσεις σε αυτή την πρώτη αξιολόγηση είχαν η Ορνιθολογική Εταιρία ακολουθούμενη από τις ΚΑΛΛΙΣΤΩ & Ελληνική Εταιρία (γεγονός που προφανώς μπορεί και να οφείλεται στο ότι η σχετική πληροφορία δεν ήταν εύκολα διαθέσιμη διαδικτυακά).

Εκτός από αυτές τις διαφορές, υπάρχει κάποιες σημαντικές ομοιότητες. Αφ' ενός, και αυτό είναι θετικό, για όλες τις οργανώσεις, οι μεγαλύτερες βαθμολογίες είναι στην κατηγορία της **‘Οργανωτικής πληροφορίας’**, δηλαδή στα στοιχεία σχετικά με τα προγράμματα, τα μέλη και τα οικονομικά στοιχεία: **παρότι ακόμη και σήμερα υπάρχουν οργανώσεις οι οποίες δεν κοινοποιούν τα οικονομικά τους**

⁶ http://www.wwf.gr/images/pdfs/accountability_WWFGR_Sep09.pdf [τελευταία πρόσβαση 2/5/2010]

στοιχεία, είναι φανερό ότι τουλάχιστον ως προς αυτή την παράμετρο η κατάσταση είναι εν γένει ενθαρρυντική.

Αφ' ετέρου, όμως, και αυτό είναι το αρνητικό, υπάρχουν δύο κατηγορίες οι οποίες, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, φαίνεται πως δεν απασχολούν τη συντριπτική πλειονότητα των υπ' εξέταση ΜΚ-ΠΟ: οι **‘Δυνατότητες αξιολόγησης’** της οργάνωσης και οι **‘Δυνατότητες απόκρισης σε παράπονα’**. Επιπλέον, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι **‘Διαδικασίες Διαφάνειας’** αξιολογήθηκαν πολύ χαμηλά. Για λίγες μόνο εκ των οργανώσεων η **‘Συμμετοχή’** βρέθηκε σημαντική –αλλά αυτό αφορούσε κυρίως των έλεγχο από τα μέλη της οργάνωσης, παρά από εξωτερικούς συμμετόχους.

ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΑ

Πώς πρέπει να διαβαστεί αυτή η έρευνα:

- 1. Τα αποτελέσματά μας είναι τελούν υπό αίρεση:** στις περισσότερες περιπτώσεις, στηρίζονται στη διαδικτυακά διαθέσιμη πληροφορία, και εκ τούτου πιθανόν να υπάρχουν οργανώσεις που έχουν σχετικούς μηχανισμούς αλλά απλώς δεν τους ανακοινώνουν.
- 2. Χρησιμοποιείται ένα συγκεκριμένος ορισμός ‘λογοδοσίας’:** συγκεκριμένα αυτός ο οποίος συνδέει τη ‘λογοδοσία’ με την ενεργό συμμετοχή των συμμετόχων (πρότυπο GAF). ΔΕΝ είναι απαραίτητο όλες οι ΜΚ-ΠΟ να θεωρούν αυτή τη σύνδεση ως σημαντική/απαραίτητη. Αυτό εξάλλου είναι και ένα βασικό θέμα συζήτησης των μελετητών της λειτουργίας των ΜΚ-ΠΟ. Ως εκ τούτου, **χαμηλή αξιολόγηση** βάσει του προτύπου **ΔΕ σημαίνει σε καμία περίπτωση «αδιαφάνεια», «δυσλειτουργία» κ.ο.κ. από την πλευρά κάποιας οργάνωσης.**
- 3. Το συγκεκριμένο πρότυπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί συμπληρωματικά με άλλους δείκτες διαφάνειας, λογοδοσίας κτλ:** όπως έχει προαναφερθεί, το συγκεκριμένο πρότυπο δίνει έμφαση στην **‘κοινωνική’ λογοδοσία** των οργανώσεων, η οποία είναι ευρύτερη και ποιοτικά διαφορετική από την συνήθως χρησιμοποιούμενη **‘διαδικαστική’ λογοδοσία**. Η **‘κοινωνική**

λογοδοσία' μπορεί να ισχυροποιήσει τη θέση μιας ΜΚΟ εντός της κοινωνικο-πολιτικής αρένας σε μια εποχή όπου πληθαίνουν οι κριτικές φωνές για τη δράση και τη νομιμοποίησή τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας σημαντικός μελετητής των περιβαλλοντικών ΜΚΟ,

Καθώς οι ΜΚ-ΠΟ μεγαλώνουν σε μέγεθος είναι πιο πιθανό να γίνονται αντιληπτές ως τμήμα των δομών εξουσίας τις οποίες αρκετοί πολίτες (ειδικά οι παραδοσιακοί υποστηρικτές των ΜΚ-ΠΟ) δεν εμπιστεύονται. Η πρόκληση για τις μεγάλες ΜΚ-ΠΟ είναι να δείξουν στις δημόσιες ομάδες υποστήριξής τους (constituencies) και στην κοινωνία γενικότερα ότι δεν έχουν προδώσει τα πιστεύω τους. Για να το επιτύχουν αυτό οι ΜΚ-ΠΟ πρέπει να αναπτύξουν ένα καθεστώς λογοδοσίας που είναι διακριτό, αν και αποδεκτό, από άλλα τμήματα της κοινωνίας. Εδώ προτείνεται ότι το κλειδί για ένα τέτοιο καθεστώς λογοδοσίας δεν βρίσκεται στην υιοθέτηση δομικών διαδικασιών όπως οικονομικοί έλεγχοι ή η δημοσιοποίηση των δεικτών απόδοσης αλλά στην εμπλοκή των δημόσιων ομάδων υποστηρικτών (constituencies) σε μία ενημερωμένη (informed) συζήτηση για θέματα αξιών, προβλημάτων και στρατηγικών. Και αυτό διότι όλες οι ΜΚ-ΠΟ στηρίζονται, και αντλούν την νομιμοποίησή τους, από τα κοινωνικά κινήματα τα οποία από τον 19^ο αιώνα προσπάθησαν να αναπτύξουν και να στηρίξουν (μερικές φορές να επιβάλλουν) αξίες στην κοινωνία αναφορικά με τη σχέση ανθρώπου-φύσης [...] Εν τέλει, τα διοικητικά συμβούλια των ΜΚ-ΠΟ πρέπει να λογοδοτήσουν στην κοινωνία για τη συνεχιζόμενη συνάφεια, ακεραιότητα και αντίκτυπο του περιβαλλοντικού κινήματος, τα οποία νομιμοποιούν την εμπλοκή μιας ΜΚ-ΠΟ στη διαμόρφωση της πολιτικής και στην παροχή υπηρεσιών (Jepson 2005:523).

Η έρευνά μας προσπαθεί να εργαλειοποιήσει αυτές τις απαιτήσεις σε ένα χρηστικό πλαίσιο 'αυτο-αξιολόγησης' το οποίο θα βοηθήσει τις περιβαλλοντικές ΜΚΟ να βελτιώσουν τη δράση και την επίδρασή τους. Ως εκ τούτου, και καθώς πρόκειται για μια εργασία σε εξέλιξη, κάθε σχόλιο και παρατήρηση από ερευνητές, επαγγελματίες ή/και ενδιαφερόμενους είναι καλοδεχούμενα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Jepson, P. 2005, "Governance and accountability of environmental NGOs", *Environmental Science & Policy*, vol. 8, pp. 515-524.

Slim, H. 2002 'By what authority? The legitimacy and accountability of non-governmental organisations', *Journal of Humanitarian Assistance*, <http://www.jha.ac/articles/a084.htm>.

Suchman, M. C. 1995, "Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches", *Academy of management review*, vol. 20, no. 3, pp. 571-610.

Wade, R. H. 2009, "Accountability Gone Wrong: The World Bank, Non-governmental Organisations and the US Government in a Fight over China", *New Political Economy*, vol. 14, no. 1, pp. 25-48.

Θεοδωρόπουλος Μ., Δόικος Π. & Μαγκλάρα Ε. 2009, *Οδηγός για το περιβάλλον: Εξέυρεση πόρων από περιβαλλοντικές ΜΚΟ*, WWF Ελλάς: Αθήνα [διαθέσιμο: http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF%20Ellas_Exeuresi%20Poron_MKO.pdf]

Συρακούλης Κλ., Φεφές Μ. & Πούλιου Αφρ. 2009, *Οδηγός για το περιβάλλον: Οργάνωση και λειτουργία περιβαλλοντικών οργανώσεων*, WWF Ελλάς: Αθήνα [διαθέσιμο: http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF_Odigos_MKO_2009.pdf]